

SERİYY-İ SAKATÎ HAZRETLERİ (5)*

Eüzü bi'llâhi mine's-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh... Alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Hamden kemâ yenbagî li-celâli vechihî ve li-azîmi sultânih... Nahmedühû bi-cemîi mehâmidih... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-ahirîn, tâci ruûsinâ ve kurreti uyûninâ muhammedini'l- mustafâ... Ve âlihî ve sahibihî ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'l-cezâ... Emmâ ba'd!..

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti, bereketi, ihsânı, ikrâmı dünyada, ahirette üzerinize olsun... Rabbimiz iki cihan saadetine cümlelerinizi nâil ve sahib ve mazhar eylesin... Cennetiyle cemâliyle cümlelerinizi müşerref eylesin...

Böyle evliyâullahın hayatlarıyla ilgili bir kitabı, *Tabakâtü's- Sûfiyye* isimli, *Ebû Abdurrahmân es-Sülemî'nin meşhur ama, Türkçe'ye çevrilmemiş olan eserini okumağa devam ediyorduk. 54. sayfaya geldik el-hamdü lillah. Şimdi Seriyi-i Sakatî Hazretleri KS'in menakıbı ve güzel, hikmetli sözlerinin okunmasına devam ediyoruz.*

---

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

Bu okumalara başlamadan ve izahları yapmadan önce, Peygamber SAS Efendimiz'in ruh-u pâki başta olmak üzere, ashab-ı kiramın, tâbiînin, tebe-i tabiînin, evliyâullahın cümlesinin; Hocamız Muhammed Zâhid-i Bursevî'ye kadar turûk- u aliyyemizden güzerân eylemiş olan sâdât ve meşâyihimizin;

Beldemizin medâr-ı iftiharî Yûşâ AS'ın, sahabe-i kirâmın, Ebû Eyyûb el-Ensârî Hazretleri'nin; içinde oturduğumuz tekkenin bânîsi Mustafa Selâmî Efendi Hazretleri'nin ve halifelerinin; çevremizde medfun bulunan Şeyh Murad Hazretleri'nin, Abdül'ehad-ı Nûrî Hazretleri'nin ve sâir evliyâullah'ın;

Uzaktan yakından bu dersi dinlemeğe gelen siz kardeşlerimizin ve bizlerin ahirete göçmüş bütün sevdiklerimizin, yakınlarımızın, geçmişlerimizin, arkadaşlarımızın, dostlarımızın, evlatlarımızın, kardeşlerimizin ruhlarına hediye olsun diye;

Beldeyi fetheden Fatih Sultan Mehmed Han'ın ve ordusunun mensubu mücahidlerin, şehidlerin, gâzilerin ruhlarına hediye olsun diye...

Sâir mü'minîn ü mü'minât, müslimîn ü müslimâta da dereceleri üzere Allah-u Teâlâ Hazretleri ikram ve ihsan eylesin diye; bizim de dünya ve ahiret saadet ve selâmetine ermemize vesile olsun diye, 1 Fâtîha, 11 İhlâs-ı Şerif okuyup ruhlarına bağışlayalım, öyle başlayalım:

.....

a. En Güzel Beş Şey

30. paragrafına gelmişiz terceme-i hâlin:

وَبِهِ قَالَ السَّرِيُّ أَحْسَنُ الْأَشْيَاءِ خَمْسَةٌ الْبُكَاءُ
عَلَى الذُّنُوبِ وَإِصْلَاحُ الْعُيُوبِ وَطَاعَةُ عِلَّامِ
الْغُيُوبِ وَجَلَاءُ الرَّيْنِ عَنِ الْقُلُوبِ وَالْأَلَّا
تَكُونُ لِكُلِّ مَا تَهْوَى رَكُوبَ

TS. 54/30 (Ve bihî kâle seriyyü) Yine yukarıda zikredilen sözleri hangi kaynaktan, hangi rivâyet zinciriyle gelmişse aynı zincir, aynı râvîler tarafından bildirilmiş. Kimmiş o râvîler? Ebü'l- Abbas Ahmed ibn-i Abdillâh-i Kırmisînî, ondan sonra Aliyyi'bnî Abdilhamîd el-Gadâirî. Bu el-Gadâirî ismini hatırlıyoruz, onun vasıtasıyla gelmiş. Seriy-i Sakatî, Cüneyd-i Bağdâdî Hazretleri'nin şeyhi ve dayısı oluyordu, hatırlayacaksınız. Buyurmuş ki:

(Ahsenü'l-eşyâi hamsetün: El-bükâu ale'z-zünûb, ve islâhü'l- uyûb, ve tâatü allâmi'l-guyûb, ve celâu'r-reyne ani'l-kulûb, ve ellâ tekûne li-küllî mâ tehvâ rakûb.)

Müsecca' bir ifade kullanmış. Yâni sözlerinin sonu ses benzerliğiyle süslü, sanatlı bir güzel, hikmetli söz söylemiş. Tabii, bunların böyle söz sanatlarının da olması dolayısıyla, Arapça'sını bilenler böyle yazarlarsa daha iyi olur.

Seriyy-i Sakatî Hazretleri buyurmuş ki:

(Ahsenü'l-eşyâi) “Her şeyin en güzeli, bütün şeylerin en güzeli...” Eşya, şu bizim kanepeler, koltuk filan dediğimiz şey mânâsına değil, şey sözünün çoğulu. Şeylerin en güzeli; varlıkların, etrafımızda, zihnimizde yeri olan her şeyin en güzeli... Davranışların, insan davranışlarının, tavırlarının, zihniyetinin, düşüncelerinin en güzellerini sayacak şimdi. En güzel şeyleri sayıyor, dikkat edin:

1. (El-bükâu ale'z-zünûb) “Günahlara ağlamak.” Bunu çok seviyor, çok beğeniyor. En güzeller arasında ilk önce bunu saymış. Günahına ağlayacak insan. İnsanın günahlarına ağlaması (El- bükâu ale'z-zünûb)

2. (Ve islâhu'l-uyûb) İkinci zikrettiği: “Ayıplarını düzeltmesi. Başkasının ayıplayacağı hallerini ıslah edip, düzene sokup, güzel hale getirmesi, sâlih, uygun, iyi hale getirmesi.”

3. (Ve tâatü allâmi'l-guyûb) “Allami'l-guyûb olan Allah'a taat etmek.” Taat; itaat etmek demektir. Emrettiği ibadetleri yapmak demektir, yolunca gitmek demektir. Ama niye taati'llah demiyor da, Allah'a itaat etmek, Allah'a kulluğu güzel yapmak, sözünü dinlemek demiyor da, (tâatü allâmi'l-guyûb) diyor?..

Allâmü'l-guyûb ne demek? Gayıbları çok iyi bilen demek. o sıfatı söylüyor. İki sebepten söylüyor: Bir; ses benzerliği olsun. Zünûb, uyûb, guyûb diye ses bakımından benzediği için, benzeştiği için kullanmış ama bir de, yâni sen Allah'a ibadet ediyorsun ama, senin içini

de Allah görüyor, kalbini de görüyor, gaybı biliyor, içindeki halleri de biliyor. Yâni o gaybı bilen Allah'a öyle itaat et! Hiç bir şeyin gizli kalmadığı, her şeyi bilen, gabya alim olan, gaybı bilici olan Allah'a itaat et!..

Yâni şöyle bir nükte seziliyor ki: Hiç kimsenin görmediği yerde bile kusur işleme! Herkesten sakladığın içini bile düzgün hale getir, içinde bile bir fesatlık, terslik, aykırılık olmasın demek istiyor yâni bu sıfatı kulanmasıyla. Allah'ın çeşitli esmâ-i hüsnâsı var, allâmü'l-guyûb ismini kullanması bundan.

4. (Ve celâu'r-reyne ani'l-kulûb) "Kalplerden pası silip kalbi cilalamak." dördüncüsü bu.

5. (Ve ellâ tekûne li-küllü mâ tehvâ rakûb.) Ellâ; en-lâ'dan mürekkebe. "Tehvâ, yâni senin hevâ ve heves ettiğin, istediğin her şeye kalkışmamandır. Yâni nefsinin istediği hevesâta, hevâ-i nefse kalkışmaman, onu yapmağa girişmemendir."

Bu beş şey güzeldir. En güzeldir. Yâni güzel şeylerin en güzelleri bunlardır.

1. Günahlara Ağlamak

Bunlar tabii dervişlere nasihat. Dünya ehli ağlamayı sevmez, gülmeği sever, eğlenmeği sever, çalgıyı sever, oyunu sever, kahkaha ile, zevkle, keyifle vakit geçirmeği sever.. Ama günahına ağlamayı en güzel şey diyor. Neden?.. Sonucu itibariyle insanı kötülüklerden çekip, iyilikler yapmağa sevk edip, ahiretini kurtaracağı için güzel.

Evet, bu dünyada ağlıyorsun ama, ahirette güleceksin. O bakımdan insanın günahını düşünmesi lâzım, ve hiç unutmaması lâzım!

Büyükler demişler ki:

“—Günahlarını hiç unutma, iyiliklerini hemen unut!”

Ne demek istiyorlar? Yâni günahlarını unutma, daima hatırında olsun, bir daha günaha düşmemek için uyanık olun. İyiliklerini unut, çünkü ben şuna iyilik yapmıştım, ben buna iyilik yapmıştım diye hem başa kakabilirsın, oradan zarara uğrarsın, sevabı kaçar, hem de ben şöyle iyilik yapmıştım, böyle iyilik yapmıştım, binâen aleyh kurtulmuş sayılırım diye rahavete düşersin, ondan dolayı zarara uğrarsın. Şeytan öyle gevşetebilir insanı.

Onun için iyiliklerini değil de insanın, günahlarını, hatalarını daima hatırında tutması lâzım ve ağlamak lâzım!.. Çünkü gözyaşı, bu mânâda gözyaşı, yâni yaptığı günahlara pişmanlık duyup da ağlamak, cehennemın ateşini söndürür. Tabii cehennemın ateşi kâfir için yanacak da, o kimsenin cehenneme girmemesine sebep oluyor demek. Yâni cehennemın ateşi, günahkâr bir kulun ağlamasından dolayı onu yakmayacak, onu yakacak yerde olmayacak demektir yâni.

Hadis-i şerifte buyruluyor ki:¹

عَيْنَانُ لَا تَمَسُّهُمَا النَّارُ عَيْنٌ بَكَتْ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ
وَعَيْنٌ بَاتَتْ تَحْرُسُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

(ت. عن ابن عباس)

(Aynânü lâ temessühüme'n-nâr) “İki göze cehennem ateşi değmeyecek: (Aynün beket min haşyeti'llâh) Allah korkusundan ağlayan göze cehennem ateşi değmeyecek.”

(Ve aynün bâtet tahrusü fî sebîli'llâh) “Bir de, Allah yolunda, İslâm ülkesini korumak için hudutlarda müslümanların bekçiliğini yapan o mücahidlerin, murabıtların gözlerine cehennem ateşi değmeyecek.” Çünkü, Allah rızası için hudutlarda koruyorlar müslümanları...

---

¹ Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.175, no:1639; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.I, s.488, no:796; Taberânî, *Müsnedü's-Şâmiyyîn*, c.III, s.337, no:2427; Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, c.I, s.211, no:320; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XXXVIII, s.446; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.VII, s.307, no:4346; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VII, s.119; Buhârî, *Târih-i Kebîr*, c.IV, s.231, no:2624; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.II, s.360, no:867; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.III, s.233; Ukaylî, *Duafâ*, c.IV, s.345, no:1952; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Hâkim, *Müstedrek*, c.II, s.92, no:2431; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.IV, s.16, no:4235; Abd ibn-i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.422, no:1447; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.III, s.48, no:4125; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.V, s.285; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.II, s.268, no:5875; RE: 320/9; *Mecmaü'z-Zevâid*, c.V, s.523, no:9489; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XIV, s.335, no:14418.

Allah korkusundan ağlayan göz... Yâni, hatanı düşünüp de ağlıyorsan, içine bir pişmanlık gelip ağlıyorsan, bu göze de cehennem ateşi değmeyecek. O halde hatalarımızı düşünelim, muhasebemizi yapalım, yaptığımız şeyleri şöyle sıralayalım!

Tabii burada aslında her şeyi tam hudutlarıyla söylememiz gerektiği için, bir noktayı daha da söylememiz lâzım: İnsan tamamen hatalarını, günahlarını düşünüp de tamamen böyle ağlama duygusu içine gark olur kalırsa, o zaman hiç ümidi kalmaz.

“—Allah beni cayır cayır yakacak, eyvah, mahvoldum, perişan oldum, bittim, yok oldum.” filan diye, devamlı böyle düşünür.

Bu da, yâni bu halin galebesi de makbul değil. İnsan şöyle bir dengeli, ölçülü durumda olursa Allah’tan ümidini de kesmeyecek. Çünkü öyle ayet-i kerimeler var ki, emrediyor:

لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ

(الزمر: ٥٣)

(*Lâ taknetù min rahmeti’llâh*) “Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin!” (Zümer, 39/53) diye.

Öyle hadis-i şerîfler var ki, insanın ümidini arttırıyor. Meselâ: “Ahirette Allah öyle rahmetiyle tecelli edecek, kulları öyle affedecek, öyle affedecek, öyle affedecek ki, şeytan bile bir ara heveslenecek, ‘Dur bakalım, ne oluyor? Ben de affolacak mıyım?’” filan diye

mel'un, kendisi bile affolmayı biraz ümit etme durumuna gelecek. Bakacak ki herkes Allah'ın rahmetine eriyor, affediliyor, kendisi bile ümit edecek. Demek ki, çok rahmetiyle tecelli edecek, çok affedecek alemlerin rabbi olan Allah-u Teâlâ Hazretleri.

Bunu da düşünmek lâzım! Hele ahir ömrüne doğru, bunu daha çok düşünmesi lâzım! Zaten insan ahir ömründe günahları pek yapmaz. Ne yapmışsa delikanlılığında yapmıştır, gençliğinde yapmıştır. Büyük ölçüde hataları, kusurları, isyanları, delilikleri, divanelikleri o zaman yapmıştır. Ondan sonra tabii yaşlanınca da, Allah'ın rahmetinin biraz daha geniş olduğunu, Allah'ın lütfuna ereceğini daha çok ümit edecek. Yaşlılara tavsiye bu...

Ben bir şeyden daha da ümitleniyorum ve heves ediyorum: Doksan yaşını geçince, "Doksan yaşını İslâm'da geçmiş kula hesap olmayacak!" diye herkesin doksan yaşını geçmesini temenni ediyorum yâni.

2. Ayıpları Düzeltmek

İkincisi: *(Islâhü'l-uyûb)* Tabii günahına insan ağlayacak; bu bir düşünme sonunda... "Yâ, falanca zaman şu günahı işlemiştim, filanca zaman şu günaha bulaşmıştım" filan... Ondan sonra o günahlar neden oldu, o ayıplar niye ortaya çıktı, niye ayıp ettin, niye o hataları yaptı, düşünecek, o ayıplarını ıslah edecek.

“—Bende sinirlilik huyu var, bende hırs huyu var, bende tamahkârlık var, bende cimrilik var, bende nekeslik var... İşte cimrilikten onu yapmadım da o sevabı kaçırdım. Falanca yerde, şurada işte o hırsıma mani olamadım da şunu yaptım...” diye hatasının kaynağını teşhis edecek, ayıplarını ıslah edecek.

Devamlı böyle bir çalışma içinde olmak lâzım. Hepimizin böyle olması lâzım. Başka çaresi yok bu işin...

Günahlarımızı bir taraftan düşüneceğiz, tevbe ve istiğfâr edeceğiz, ağlayacağız. İkincisi de, kaynaklarını kurutmağa çalışacağız. Duvardaki sivrisineği öldürmek yetmiyor; sivri sineğin bataklığını kurutmak lâzım! Sivrisineğin üremesine engel olmak lâzım! Burnuna konan sineği kışalamak yetmiyor veya bir sineklikle çat diye üstüne vurmamak yetmiyor, çöp bırakmamak lâzım, sineklerin üreyeceği yeri bırakmamak, pislik bırakmamak lâzım, oraları temiz tutmak lâzım...

Ayıplarımızı da ıslah etmek, ana vazifelerimizden olacak. Benim ayıbım nedir, kusurum nedir diye düşüneceğiz, ayıplarımızı, kusurlarımızı ıslah etmeğe çalışacağız. Onarmağa, düzeltmeğe, iyi hale getirmeğe gayret edeceğiz.

3. Allah’a İtaat Etmek

(Ve tâatü allâmi’l-guyûb) “Gayıbları bilen, çok iyi bilen Allah’ın itaatinde, ibadetinde, yolunda olacağız.

Hayrât ü hasenâtta olacağız. Bu da dinimizi bilmekle olur, nelerin sevaplı olduğunu bilmekle olur. Őunlar Őunlar Őunlar Őunlar sevaplı; bir liste yaparsın, onları da yapmağa çalıŐırsın. Őunlar Őunlar Őunlar Őunlar yasaklanmış, günah; bunları yapmayayım...

Tabii bazı Şeyleri anadan babadan öđrenmiŐiz, biliyoruz. Meselâ içki içmeyiz, haram yemeyiz, hırsızlık yapmayız filan... Ama bazı Şeylerde Şeytan bizi çok aldatır, aldatıyor. Çünkü önem vermiyoruz. Meselâ; gıybet, dedikodu, laf getirip götürmek, sûizanda bulunmak gibi, yalan gibi... Böyle Şeyleri de tesbit etmeliyiz, bilmeliyiz ki bunlar da büyük kusurlardır, bunları da yapmamamız lâzım diye kendimize hakim olmalıyız.

“—Çıkar ağzından baklayı!” diyorlar, ne demek?

Eskiden adamlar, kendi diline hakim olmak için hocalarının okuduğu, okunmuş baklayı ağızlarına koyarlarmıŐ. Bakla sert olur, kabuklu olur, ağızda kolay erimez. Ağzında kıtır kıtır bir Şey mevcut. Tam bir Şey söyleyecek, takırdayacak. Tabii ağzında bir Şey olunca, insan da güzel konuşamaz. Hatta yemek yerken çocuklarımıza deriz ki:

“—Lokmanı yut da öyle konuş! Ağzında lokma varken konuşma!” deriz.

Takır takır ağzında bakla varken konuşmuyor. Niye koyuyor o baklayı?.. Kötü söz söylemeyeyim, gıybet etmeyeyim, dedikodu yapmayayım, günah söylemeyeyim, küfretmeyeyim diye.

Alışkın adam meselâ, söylüyorlar. Hanımlar geliyor, şikâyet ediyor beylerinden:

“—Bizim bey küfürbazdır. Kızdı mı küfreder.” diyor.

“—Aa yapma yâ!”

“—E eder, öyle...”

Ne olacak? Demek ki, biraz okunmuş bakla... Her halde serî halde bakla koyacağız tasavvufî derslerimize, okunmuş baklaları dağıtacağız; herkes gıybet etmesin, günah işlemesin, diliyle Allah'ın yasakladığı şeyleri yapmasın diye.

4. Kalplerden Pası Silmek

(Ve celâu'r-reyne ani'l-kulûb) Kalplerden pasları silecek. Yâni bir mobilyayı yapıyorlar, ham oluyor, ondan sonra üstüne birçok işlemler yapılıyor, cila oluyor, parlıyor. Mobilyanın cilası var, ayakkabının boyasının cilası var, mücevherâtın cilası var... Şu düğmeler bile imal ediliyor, ondan sonra bir cilalama işleminden geçiyor. Yâni parlatmak demek. Üstünde pası vs.si varsa düzleştirmek, düzeltmek demek.

Tabii kalp dediğimiz şey biliyorsunuz gönül demek. Yâni et parçası demek değil, gönül demek. Gönülden pası sileceğiz. E gönlün pası nedir?

Gönül umûmiyetle aynaya benzetilmiştir. Ayna da, eskiden tabii camla yapılmıyordu. Bunu da biraz izah edelim. Eskiden ayna gümüşten oluyordu. Gümüşü parlatıyorlardı, o gümüşe öyle bakınca kendilerini görüyorlardı.

Bizim tenekede filan gördüğümüz gibi kendimizi.

Camın arkasına öyle bir şey koyup da ayna yapmak, sonradan bulunmuş bir usül. Yâni şişeyi biliyorlardı ama, şişeyi düz tutup arkasına böyle bir şeyi koyup da, ayna yapmak, bu yeni bir usül. Eskiden aynalar metal yüzey şeklinde oluyordu. Gümüştten oluyordu meselâ. İyice silindiği, cilâlandığı zaman aksediyordu görüntü... Yâni yüzüne baktığın zaman, yüzünü filan görebiliyordun. Ama biraz durdu mu, gümüş okside olur, paslanır, kurşûnî renk alır. Silinmezse, o zaman iyi göstermez. Onun için kalpler yâni gönüller aynaya benzetilmiş ama, bizim şimdiki aynalar gibi değil.

Şimdiki aynalar da bazen, şöyle uydurabiliriz bu eskilerin düşüncesine; sinekli bir yerde bir berber düşünün, yıllarca dükkânını açmamış. Sinekler gelmiş, gitmiş, konmuşlar, pislemişler camın üstüne... Böyle baktığın zaman yüzünü göremiyorsun. İşte onun silinmesi lâzım! Veyahut bir arabanın ön camına çamur geliyor vs. geliyor filan, alıyorsun eline, iyice silmezsen öbür taraf görünmüyor. Bunun gibi...

Kalp ayna gibidir, bunun üstünden pas silinecek, parlayacak. Ne olacak parlayınca? Gönül ayinesinde tecellîler müşâhede edilecek. Yâni bazı şeyler görünecek. Gönül ayinesi parlayınca, görünmeyen şeyler görünmeye başlayacak.

Herkesin bir gönlü var. Kapadığımız zaman gönül alemi gözümüzün önünde oluyor ama bu gönül âlemi günahlardan kararıyor.

Zikrullahla, tasavvufî sâfîleştirme ile, kalbi sâfîleştirme çalışmalarıyla, ibadetle taatle bu gönlün pası gittiği zaman tecelliyât-ı ilâhiyye o zaman orada müşahede olunur. Gönül ayinesinde nice tecellîleri müşahede etti, ediyor diye, kitaplarda yazılan bu...

Demek ki, gönül ayinesindeki paslar silinecek ki, o tecellîler müşahede olunsun. Gönül ayinesindeki paslar nelerdir?.. Hadis-i şerîfe göre günahlardır. Bir insan bir günah işledi mi, onun gönlünde bir nokta peyda olur. Bir günah daha işlerse, bir siyah nokta daha peyda olur, bir daha işlerse, bir daha peyda olur. Bu noktalar çoğaldığı zaman kat kat olur ve gönül kapkara olur. Hiç bir şey görünmez. Yâni hiç bir maarıftan hiç bir şey görmez, mânevî hallerden hiç bir şeyi sevmez hale gelir.

Günahlardan arındığı zaman, o zaman mânevî hakikatleri görür, anlar, sezer ve yaşar hale gelir. Demek ki günahlar, gafletler, cahillikler kalbin pasıymış, onların silinmesi lâzım! Bu çok güzel bir şeydir. Kalbin pasını silmek en güzel şeylerdendir diyor. Nasıl silineceğini de söylemiyor burada, kısa söz söylemiş.

Kalbin pasının gitmesinin hadis-i şerîflere göre bir yolu: Ölümlü düşünmektir. Ölümlü düşünmek, ölümlü düşüneceksin. Zikrû'l-mevt kalbin pasını giderir. Yâni ölümlü düşünen insan, bu dünyanın faniliğini anlayan, bir gün kara toprağa gireceğini, kemiklerinin bile ufalanıp çürüyeceğini; sonra da ba'su ba'de'l- mevt ile ahirette tekrar dirildiği zaman, mahkeme-i kübrâda huzur-u Rabbü'l-izzete varacağını,

sevaplarından, günahlarından, hayatının her anından hesap soracağını, eğer iyi bir kulsa cennete gireceğini, kötü bir kulsa belasını, cezasını bulacağını, cehenneme atılıp cayır cayır yanacağını düşünür. İşte bunları düşünmek kalbin pasını giderir.

Onun için büyüklerimiz, yâni bizim Nakşî Tarikatı'nda *rabıta-i mevt demişler, tefekkür-ü mevt demişler, tezekkür-ü mevt demişler. Zikre oturduğu zaman, zikre başlamadan önce ölümü düşünmeyi ondan tavsiye etmişler ki, insan bu halleri düşündüğü zaman: Haa, bu dünya fânî, ölüm mutlaka gelecek. Ölümden kaçmak mümkün değil... Elinde değil insanın. Nereye kaçacaksınız? Nereye gitsen, kırk tane kapının arkasına saklansan da Azrâil gelir, canını alır insanın.*

Sıhhatini bile insan korumayı o kadar istediği halde, bilemiyor. Hasta oluyor, hastanelere düşüyor, ameliyatlara oluyor filan... E bu ölüm olduğuna göre, ben de Allah'ın yolunda yürüyeyim, iyi kul olayım diye. dünyaya olan meyli ve günahlara olan iştihası kesilir. O zaman ahirete rağbeti artar. Bu bir. Yâni ölümü düşünmek kalbin pasını giderir. Bunu güzelce düşünmek lâzım, iyice yerleştirmek lâzım! Ve bu ölüm denilen şeyin ne zaman geleceği de belli olmadığını hiç hatırdan çıkartmamak lâzım! Belki şimdi, belki biraz sonra...

Ben cuma hutbesi veriyordum Ankara'da... Arka taraftan birisi küt diye devrildi; innâ lillâh, ve innâ ileyhi râciûn, öldü.

Camide, cuma günü ölüverdi. Cumaya geldi, camiden cenazesi çıktı. Ne zaman olacağı da bilinmez. Genç ve yaşlı ayrımı da yok. Bazen bir trafik kazası oluyor veya bir başka sebeple, genç bir kimse ölebiliyor.

O halde ölümü düşünmek ve ölümün hakikaten etrafımızda böyle dolaştığını düşünmek önemli. Yunus Emre'nin, böyle biraz benzetmeli bir sözü var:

*Halkı bostan edinmiştir,
Dilediğin üzer ölüm.*

diyor. Üzmek, koparmak mânâsına. İp üzüldü derler, koptu derler. Hüzünlendirmek, canını sıkmak mânâsına değil de, koparmak mânâsına.

*Halkı bostan edinmiştir,
Dilediğin üzer ölüm.*

Yâni, bostan tarlasına girip de insanın bir tane bostanı alıp, karpuzu, kavunu alıp, koparıp gittiği gibi; “Azrail AS geliyor, halkı bostan tarlası gibi dolaşüyor, bir tanesini koparıp alıp gidiyor.” diye benzetmeyi böyle yapmış. Kimi koparacağı belli olmaz. Kim olgunlaşmışsa onu koparacak. Kimin vadesi gelmişse onu koparacak. O halde, ölüme daima hazır olmak lâzım!..

Birkaç vesileyle de söylediğim gibi, tasavvufun aslı, esası, önemli, ihtiyatî tedbirlerinden birisi ölüme daima hazır olmak... Onun için, devamlı abdestli geziyoruz. Onun için, zikr-i müdâm haline ermeğe çalışıyoruz. Zikr-i müdâm haline ereceğiz ki, daimi zikir haline ereceğiz ki,

abdestli olarak, dilimiz zikrullahla meşgul iken canımızı verelim!

Bu konuda Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:²

أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ أَنْ تَمُوتَ وَلِسَانُكَ رَطْبٌ
مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ

(طب. حب. هب. وابن السنى فى عمل اليوم والليلة عن معاذ)

(Ehabbü'l-a'mâli ila'llâhi) “Amellerin Allah’a en sevgilisi, (en temûte ve lisânüke ratbun min zikri’llâh) dilin Allah’ın zikriyle ıslak ve ter ü tazeyken, dilinde Allah’ın zikri varken ölmendir.”

İşte onun idmanıdır. Yâni dervişlik, ölüme dikkatli bir şekilde hazırlanmak. Ahirete Allah’ın sevdiği bir kul olarak göçmenin, ruh tesliminin en güzel tarzı ölümü anmak yoludur. Yâni ölüm düşüncesini güzel yapmak; bir...

İkincisi de zikrullahtır. Kalbin pasının gitmesinin bir yolu, bir meşguliyet şekli de zikirle meşgul olmaktır.

---

² Taberânî, *Mu’cemü'l-Kebîr*, c.XX, s.107, no:212; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.I, s.393, no:516; Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, c.I, s.122; no:191; Heysemî, *Mecmü'z-Zevâid*, c.X, s.70, no:16747; İbn-i Sinnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyleh*, c.I, s.4, no2; Muaz ibn-i Cebel RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.I, s.414, no:1752; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.I, s.419, no:670.

(Zikru'llâhi cilâu'l-kulûb) diye levhalarda okumuşsunuzdur, görmüşsünüzdür. Allah'ı zikretmek kalbin cilasıdır. Yâni kalbi parlatan, gönül ailesini parıl pırıl yapan ve insanın ilâhî hakikatlere ermesini sağlayan, arif olmasını sağlayan, maarife sahip, arif kimse olmasını sağlayan zikre devam etmektir.

Onun için tarikatların hepsinde zikre ait vazifeler vardır. Kadiri Tarikatı, Nakşî Tarikatı, Halvetî Tarikatı, Celvetî Tarikatı... Hepsinde zikir vardır. Çünkü bu kalbin pırıl pırıl olması son derece önemlidir, lâzımdır. Bu da zikirle pâk olacağından ona hepsi müdâvemet etmişlerdir.

Tabii kalbi pâk olsun diye değil de, Allah zikri emretmiştir diye yapılıyor. Ama bu emir yapıldığı zaman da, sonuç olarak insanın kalbi sâfîleşiyor, pırıl pırıl parlıyor.

5. Nefsin Her Dediğini Yapmamak

(Ve ellâ tekûne li-küllî mâ tehvâ rakûb.) Yâni bunun kısaca Türkçesi, açıkcası, nefsinin her dediğini yapmamak demek yâni. Rakûb, binen demek. Yâni nefsin atına binip de, deh deyip de, kamçıyı vurup da çılgın bir şekilde gitmemek yâni.

Ata bindin, at deli, gemi azıya almış, laf dinlemez, söz dinlemez. Sen de kamçıyı şaklattın, "Yürü, nereye giderse git!.." dedin. Bu ya bir uçuruma bırakacak seni, atacak; kendisi de düşecek, sen de düşeceksin... Ya da seni bir dala takacak.

Kendisi geçer dalın altından, geçemeyeceği zaman duraklar da... Kendisi geçer, eğerinin üstünde, sen dala takılırsın, gümbürdersin aşağıya...

Yâni at gemi azıya aldı da koştu mu, o zaman çok zor, en iyisi boynuna sarılmak... En iyisi karnına geçmek. Şöyle bazı cambaz süvariler öyle yaparlarmış. Yoksa takar seni bir dala, gözünü çıkartır, kolunu kopartır, başını patlattırır yâni.

Bu nefis atına da... Bazıları ata benzetmişler, bazıları ite benzetmişler. Ama, hoş bir şey değil işte bu nefis. Neye benzerse benzesin, iyi bir şeye benzemiyor. Bu nefse, nefsin atına binip de her dediğini yapmamak lâzım. Bunu yapabilir miyiz? Bu bir alıştıırma işidir, kolay değildir.

Canın ne istiyor şimdi, çay istiyor. İçme bakalım!.. Canın ne istiyor şimdi, yatmak istiyor. Yatma bakalım!.. Canın ne istiyor şimdi, ah şöyle bir şey olsa da şunu yapsam bunu yapsam... Yapma bakalım!.. Yapmaya yapmaya alışırısın.

Her zaman söylediğim bir husustur ki, oruç, nefsin isteklerini yapmama eksersizidir, bir alıştıırmadır oruç. Yâni aslında su içebilirsiniz su helâl, yemek yiyebilirsiniz helâl ama şu veya bu helâl ama, nefsin istediğini yapmamaya bizi alıştıırmak için, Allah CC Ramazan'da bir ay orucu farz kılmış, Peygamber SAS Efendimiz de pek çok hadis-i şerîfte, bu işi sadece Ramazan'da yapmamamızı, başka zamanlarda da yaparsak sevap olacağını bildirmiş.

Yâni bu nefsin her dediğini yapmamaya alışmalıyız. Yâni içimizden kopup gelen her arzunun yapılmamasına, yapmamamıza, yapmamamız gerektiğini anladığımız zaman kendimizi tutmağa mutlaka alışmalıyız.

Canım işte hakkımdır, para verdim, keyif benim; kişi gönlünün sultanıdır, ne istersem yaparım. Demokrasi var, kimse bana karışamaz... Bu gibi laflar iyi, güzel ama, sen şu nefse esir olmamağa bir alıştır kendini. İsteddiği her şeyi vermemeğe alıştır. Çünkü sen ona istediği her şeyi verirsen, bu solucan ejderha olur. Küçüktür, solucandır ezebilirsin. Ejderha olduğu zaman, yedi başlı ejderha olur, senin kılıcın her başını kesemez, o seni parçalar. Yâni nefsi şımarttığın zaman, her istediğini veriyorsun... Cebinde paralar var, cüzdanın kabarık, keyfin yerinde, altında araba, kazancın tıkırında filan... Ondan sonra nefsi ne isterse onu yapıyor.

Haa... Bu işin sonu ya mezarlıkta, ya hapisanede, ya mahkemede, ya karakolda biter, öyle nefsin her dediğini verdiği zaman insan. Onun için, insan nefsin arzularını dizginlemeği öğrenmeli!..

Eskiler bunu çok güzel öğretiyorlardı, çok söylüyorlardı. Çok söylenmeden de anlaşılmaz. Yâni önemli şeyleri çok söylemek lâzım! Niye Fatıha'yı çok okuyoruz, niye namazı çok kılıyoruz, niye rekatları çok yapıyoruz, niye zikri çok yapıyoruz?.. Bir şey önemliyse, bir defa söyleyen hiç kimse önemini anlamaz. "Allah'ı zikret!" Tamam, bir söylemiş geçmişsin,

laf arasında unutulur gider. Ama bunu çok söylediğin zaman, ehemmiyetine çok vurduğun zaman, bastırdığın zaman, o zaman bu insanın kalın kafasına yavaş yavaş çivi gibi, vurdukları çekiçle, sert bir ağaca, oduna çivinin girdiği gibi, tak tak tak tak, o zaman girebilir. Başka türlü girmez.

O bakımdan, bunu çok söylememiz lâzım! Nefsinin arzusunu yerine getirmemek lâzım!..

Eskiler bunu çok iyi biliyorlardı dedim. Meselâ padişah Kanûnî Sultan Süleyman bak ne diyor şiirde, kendisinin mahlası, şiirdeki adı Muhibbî,

*Nefs hazzın ey Muhibbî, vermegil hayvan sıfat,
Zabt-ı nefis et, ârif ol, âlemde insanlık budur.*

Burada şunu demek istiyor: Nefsin her dediğini yapan, insanlık seviyesi yükselmemiştir, hayvandır. Kedi meselâ... Kedi hayvan olduğundan, sen böyle tesbihinle oynarken bile, sen tesbih çekerken bile diye dayanamaz oradan, oturup dururken gözünü açar, gelir, hop eline atlar. Neden? Kıpırdayan bir şey gördü mü dayanamaz. Hayvan ona alışmış, ne yapsan, hop bakarsın eline atlamış, elini tırmalamış filan... Çare yok. Böyle en uslu yere bağlasan...

Meselâ bir köpek, uslu, uyuz bilmem ne... Yanından bir kedi geçerse, hop hemen ayağa kalkar. Neden? Tabiatı icabı yapar.

Yâni hayvan, tabiatının yâni nefsinin her istediğini hemen yapar, hemen yapmak ister,

yapmak için mücadeleye girer. Balık, yemi görünce hemen atılır, düşünmez yâni.

Ama insan, nefsinin istediğini aklıyla ölçer. Ben bunu yapmalı mıyım, yapmamalı mıyım?.. Eğer yapmaması gerektiğine aklı hükmediyorsa canı çekse bile, çok istese bile, çok istese bile, yansa yakılsa bile, onu yapmaz, kurtulur. Nefsini dizginleyemeyen, yapar, cezasını bulur, belâsını bulur. Ya günaha girer, ya felâkete uğrar.

Onun için biz nefsin her dediğini yapmamayı çok çok söylemeliyiz kendimize. Ve çok çok eksersizini yapmalıyız. Normal, meşrû olaylarda da bu nefsin dediğini yapmamaya kendimizi alıştırmalıyız ki, gayr-ı meşrû şeylerde yapmamaya haydi haydi alışalım!..

Beş şey söyledi, hepsi güzel. (*El-bükâu ale'z-zünûb*) “Günahlarına ağlamak; (*ıslâhü'l-uyûb*) ayıplarını ıslah etmek, kendisinin ayıplarını ıslah etmesi; (*ve tâatü allâmi'l-guyûb*) gayıpları bilen, her şeye âşinâ ve avâkıb ve âgâh olan Allah’a itaat etmek, emrinde, yanında olmak, âsi olmamak, günaha dalmamak (*ve celâu'r-reyne ani'l-kulûb*) kalplerden pasları silmek zikrullahla ve ölüm düşüncesiyle.”

Pasların günahlar olduğunu söylemiştik, gafletler, cahillikler olduğunu söylemiştik, kötü huylar olduğunu söylemiş olalım bir de... “Ve nefsin her istediğine, nefsin atına binip de koşmamak, gelmemek, nefsin hevâsı yolunda koşturmamak.

b. Beş Şey

وَبِهَذَا الْإِسْنَادُ قَالَ السَّرِيُّ خَمْسَةٌ أَشْيَاءُ
لَا يَسْكُنُ فِي الْقَلْبِ مَعَهَا غَيْرُهَا الْخَوْفُ مِنَ اللَّهِ
وَخُدُّهُ وَالرَّجَاءُ لِلَّهِ وَخُدُّهُ وَالْحُبُّ لِلَّهِ وَخُدُّهُ
وَالْأُنْسُ بِاللَّهِ وَخُدُّهُ

TS. 54/31 (Ve bi-hâze'l-isnâdi kâle's-seriyyü hamsetü eşyâe lâ yeskünü fî'l-kalbi meahâ gayruhâ.) “Beş şey vardır ki, kalpte yâni gönülde onunla beraber başka şey olmamalıdır. Olmaz mânâsına. Beş şey vardır ki insanın gönlünde onlar tek olmalıdır, sadece onlar olmalıdır; onların yanında başka bir şey bulunmamalıdır.”

Neymiş bu beş şey:

1. (El-havfü mina'llâhi vahdehû) “Sadece Allah'tan korkmak, bir tek Allah'tan korkmak.” O ne demek? Allah'tan korkacak, başka hiç bir şeyden korkmayacak. Padişah'tan, cellattan, aslandan, kaplandan, düşmandan, falancadan, filancadan... hiç bir şeyden korkmayacak. Sadece Allah'tan korkacak. Zaten bir insan sadece Allah'tan korktu mu herkes ve her şey ondan korkar. Herkes ve her şey ona itaat eder. İşin aslı böyledir, hadis-i şerîfte böyledir, bu bir.

Sadece, bir tek Allah'tan korkacak. Yâni sadece Allah'tan, yalnız ve yalnız Allah'tan korkacak.

2. (Ve'r-recâu li'llâhi vahdehû) “Sadece Allah'tan ümid edecek, umduğunu Allah'tan umacak, beklediğini Allah'tan bekleyecek. Başka hiç kimseden beklemeyecek. Anadan, babadan, ağabeyden, kardeşten, ortakdan, karıdan, evlattan, arkadaştan, dostan... Hepsi bir tarafa... Verirse Allah verir, o kadar. Sadece Allah'tan umacak. Allah'tan gayrı kimden umarsa, Allah umduğu dağlara kar yağdırır. Yâni, umudunu boşa çıkartır.” Tecrübeyle sabit, bi't- tecrübe sabit...

3. (Ve'l-hubbu li'llâhi vahdehû) “Sadece Allah'ı sevmek. Bir tek Allah'ı sevecek. Başka sevgi olmayacak kalbinde.”

“—Allah'ı da seviyorum da, azıcık dünyayı da seviyorum da, birazcık parayı da seviyorum da, birazcık karıyı da seviyorum da, biraz evladı da seviyorum da...”

Olmaz, sadece Allah'ı sevecek!.. Ama, Allah sevgisinin muhtevası içinde, o sevgiye bağlı meşrû sevgiler var: Allah sevgisinden dolayı, Rasûlüllah'ı sevecek... Tabii, Allah'ın Rasûlü olduğu için... Allah'ın kitabı olduğu için Kur'an'ı sevecek, elbette... Allah yolunu gösterdiği için hocasını, şeyhini sevecek, elbette... Bu tarzda, Allah yolunda. Ama kalbinde sadece Allah'ın sevgisi olacak. Başka sevgi, başka bir şey olmayacak.

4. (Ve'l-ünsü bi'llâhi vahdehû) “Sadece Allah'la ünsiyet edecek, Allah'la mahrem olacak, Allah'la beraber olacak.”

Tabii bu da dört ediyor. Bir şey atlanmış. Sayacak olursak, beş şey dedi, kalpte bunlardan başka bir şey olmamalı dedi:

(El-havfü mina'llâhi vahdeh) Sadece Allah'tan korkacak, bir. (Ve'r-recâu li'llâhi vahdeh) Sadece Allah'tan umacak, iki. (Ve'l-hubbu li'llâhi vahdehû) Sadece Allah'ı sevecek.

Hani dördüncüsü yok, beşinciye geçti.

(Ve'l-ünsü bi'llâhi vahdehû) Sadece Allah'la ünsiyet edecek, Allah'la mahrem olacak, Allah'la beraber olacak daima. Gönlünde Allah'tan gayrı şey olmayacak.

Arada bir tane eksik. Dört tane var, beş tane dedi halbuki. Ne olabilir?.. Tahmin edelim hepimiz. Bir şeyi atlamış, aşağıda da yok, yukarıda da yok... O da, "Sırf Allah için kızmak!" olabilir.

Burada, *(El-hubbü li'llâhi vahdehû) "Sadece Allah için sevmek" dedi ama, bir de buğzu fillâh vardır. Yâni, sevdiğini Allah için sevmek, kızdığına Allah için kızmak olabilir.*

Bazı insanlara da kızılır, bazı varlıklara da kızılır. Meselâ, ben Sırlara çok kızıyorum. Neden?.. Kâfir, zalim, katil, hain, her şey... Yâni, Allah için. Havf, Allah'tan korkmak yalnız, Allah'tan ummak yalnız, Allah için sevmek yalnız, Allah için buğz etmek yalnız, sadece Allah için buğz etmek. Bir de gönlü Allah'la ahbaplık edecek. Başka bir şeyle ahbaplık etmeyecek. Allah'la üns.

Tabii o ariflerin hali. Yâni Allah'la ünsiyet etmeyi seven insan, insanlarla ünsiyet etmekten pek hoşlanmaz; tenhalara gider, kenarlara çekilir, tek başına gezmeyi sever. Uzlet sevgisi, yalnızlık sevgisi insanın gönlüne girer.

Peygamber SAS Hazretleri Peygamber olmadan önce ne oldu?.. “Bana uzlet sevdirdi.” diyor, insanlardan ayrılma, tek başına kalma... Niye o Cebel-i Nur'daki mağaraya gidiyordu, günlerce orada kalıyordu, evine bile gitmiyordu?.. Hanımına çok hürmet ediyor, sevgisi, saygısı var, hakkını takdir ediyor, hayatından sonra da daima güzel anmış. Ama hanımıyla bile durmamış, mağarada durmuş.

Niye yüksek kayalıklara çıkmış?.. Başka insanlar görüp de:

“—Yâ Muhammed! Selâmün aleyküm, ne yapıyorsun?” demesin diye.

Yâni kimsenin kolay kolay tırmanamayacağı, yüksek bir tepeye tırmanmış. Çok zor, bir saatte zor çıkıyorsun, ter döküyorsun. Emekleyerek çıkıyorsun bazı yerlerden, bir mağaraya giriyorsun ama, şahane, güzel bir yer. Mağaranın derinliğinden şöyle görülmeyen kısımdan, dönen yerden, yüzüne bir tatlı, latîf hava geliyor. Yâni o sıcak havada bile, sanki orada bir air condition cihazı varmış gibi temiz, güzel hava geliyor.

Sonra mağaranın içinde böyle dümdüz bir kaya var. Sanki namaz kılsın diye Allah tarafından oraya devrilmiş bir kaya, dimdik. Onun içinde durduğun zaman, akşamları püfür püfür rüzgar esiyor.

Hem de kaya tam Kabe-i Müşerrefe'ye doğru düşmüş. Kaya... Orada vinç yok ki. Yâni insanın kaldıracağı bir kaya değil, öyle oraya melekler tarafından, Cebrâil AS tarafından düşürülmüş muhakkak. Tam Kâbe'ye doğru... Yâni insan orada durdu mu, *Allahu ekber dese. Kâbeye dönüp namaz kılacak ve Kâbe görünüyor orada. Öyle bir yer seçmiş ki Efendimiz, Kabe-i Müşerrefe pırıl pırıl görülüyor, yâni görünsün diye.*

Uzlet sevdirelmiş kendisine... Yâni ünsiyet değil, insanlarla ünsiyet değil, bir kenara çekilmek sevdirelmiş kendi kendine. Pekiyi kendi kendine ne yapıyor orada? Rabbiyle ünsiyet. Allah CC Hazretleri'yle yârenlik, dostluk, muhabbet.... Yalnız o olacak, kalbinde o ünsiyet olacak. El-ünsü billah olacak. Allah tattırsın o zevkleri ve heşeleri.

c. En Güçlü İnsan

سَمِعْتُ أَبَا الْحُسَيْنِ مُحَمَّدَ بْنَ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ
الْفَارِسِيِّ يَقُولُ سَمِعْتُ مُحَمَّدَ ابْنَ الْحُسَيْنِ يَقُولُ
سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ عَبْدِ الْحَمِيدِ الْغَضَائِرِيِّ بِحَلَبَ
يَقُولُ سَمِعْتُ السَّرِيَّ يَقُولُ أَجَلَدُ النَّاسِ
مَنْ مَلَكَ غَضَبَهُ

TS. 54/32 (Semi'tü ebe'l-hüseyn muhammede'bne ahmedi'bni ibrahime'l-fârisîyye yekül: Semi'tü muhammede'bne'l-hüseyn, yekül:

Ssemi'tü aliyye'bne abdi'l-hamîdi'l-gadâiriyye bi-halebe yekül) Yine Gadâirî'den ama, Gadâirî'ye nakleden şahıslar başka. Halep'teyken, o şahıs demiş ki: "Seriyy-i Sakatî Hazretleri'nin şöyle dediğini duydum:

(Ecledü'n-nâsi men meleke gadabahû) "İnsanların en pehlivanı, en pazusu kuvvetli olanı, gazabına hakim olabilir. Kızgınlığını dizginleyebilen, gazabına, kızgınlığına sahip olup, kendisini tutabilen insandır. En kahraman, en babayiğit böyle insandır."

Biliyorsunuz bu hadis-i şerifte de böyle geçiyor. Oradan almış bu mânâyı muhakkak Seriy Hazretleri.

Peygamber SAS geçiyormuş; gençler de birbirleriyle güreşiyorlarmış, el ense yapıyorlarmış. Uzaktan Peygamber Efendimiz'i görünce, utanmışlar:

"—Eyvah, tam spor yaparken, birbirimizle güreşirken yakalandık." demişler.

Peygamber SAS Efendimiz yanlarına gelince, buyurmuş ki:³

---

³ Buhârî, *Sahîh*, c.XIX, s.72, no:5649; Müslim, *Sahîh*, c.XIII, s.19, no:4723; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.236, no:7218; İmam Mâlik, *Muvatta'* (Rivâyet-i Yahyâ), c.II, s.906, no:1613; Buhârî, *Edebü'l-Müfred*, c.I, s.446, no:1317; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VI, s.305, no:8270; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.X, s.241, no:21656; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VI, s.105, no:10226; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.VI, s.363; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.377, no:7697; er-Rebi', *Müsned*, c.I, s.274, no:710; Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, c.III, s.25, no:1730; Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.II, s.213, no:1212; Tahavî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.IV, s.189,

لَيْسَ الشَّدِيدُ بِالصُّرْعَةِ إِنَّمَا الشَّدِيدُ الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ

(خ.م.حم.ق. عن أبي هريرة؛ د. عن ابن مسعود)

(*Leyse's-şedîdü bi's-sur'ati*) “Asıl pehlivan, güçlü kuvvetli insan, güreşte karşı tarafı yenen insan değildir; (*inneme's-şedîdü'llezî yemlikü nefsehû inde'l-gadab*) asıl pehlivan, gadablandığı zaman kendisine, nefesine hakim olabilen kimsedir.” Asıl pehlivan, asıl kuvvetli olan odur.

Nefsini yenebiliyorsan, kuvvetlisin! Nefsine yeniliyorsan, zayıfsın!

“—Aman işte elimden bir kaza çıktı, dayanamadım. İşte o bana şöyle dedi, yan baktı da, omuz vurdu da; ben de onun gözüne bir tane patlattım da, burnunun direği kırıldı da... Midesine bir tane tekme attım da, bilmem neresi patladı da...” filan...

“—Niye yaptın?..”

“—Vallahi, işte ne bileyim, hakim olamadım kendime, sinirlendim, Herife de zaten bozuluyordum ne zamandan beri filan... Ondan yaptım.”

Olmadı. İşte zayıf insan. Yâni kendisine hakim olamıyor, yanlış işler yapıyor. O halde kendisini tutabilecek. Tutabilmemiz lâzım.

Hadis-i şerîfin mealini, bir başka kelimelerle, ifadelerle söylemiş Seriyî-i Sakatî Hazretleri.

Bu şunu da gösteriyor: Bu büyüklerimiz aslında mânâları, talimâtı, taallümü gene Rasûlullah'tan almış oluyorlar. Rasûlullah'ın hadis-i şerîflerini okumuşlar, hazmetmişler. Hayatları, sözleri sünnet-i seniyyeye uygun olduğu için, söylediği her sözü kurcaladığınız zaman, sonunda bakıyoruz bir hadis-i şerîfe dayanıyor yâni. O mânâ da hemen anlaşılıyor buradan. Hani adam kendisi bir söz söylemiş oluyor ama, aslında bakıyorsun Rasûlullah SAS Efendimiz'in sözünün bir başka ifadeyle tekrarı.

Neden?.. Sünnet-i seniyyenin içine düşmüş, hamur lokmasının şerbetin içine düşüp de tatlı olduğu gibi, sünnet-i seniyyeyi emmiş içine, her tarafı sünnet-i seniyye olmuş, tatlı olmuş. Sözü de sünnet-i seniyye olmuş, hareketi de sünnet-i seniyyeye uygun olmuş. Ahlâkı da ahlâk-ı Peygamberî olmuş. Onu gösteriyor yâni.

d. Evliyalık Taslamak

وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ السَّرِيُّ مَنْ تَزَيَّنَ لِلنَّاسِ
بِمَا لَيْسَ فِيهِ سَقَطٌ مِنْ عَيْنِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ

---

no:1419; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.VIII, s.347, no:25894; Abdü'r-Rezzak,

Musannef, c.XI, s.188, no:20287; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.522, no:7705; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.169, no:2140;

Câmiü'l-Ehâdîs, c.XVIII, s.248, no:19330.

TS. 54/33 (Ve bi-hâze'l-isnâdi kâle's-seriyyü)
Yine aynı rivâyet senediyle, Serî Hazretleri
şöyle buyurdu:

(Men tezeyyene li'n-nâsi bimâ leyse fîhi, sakate
min ayni'llâhi azze ve celle.) İnsanlara karşı,
kendisinde olmayan bir takım mânevî vasıflar
varmış gibi, kendisini böyle edâlandırarak
süsleyen kimseler, Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin
gözünden düşerler.”

Yâni, adam ârif değil, âriflik edâsında, pozunda.
O makamın ehli değil, mânevî makamdan dem
vuruyor, ma'rifetullahtan dem vuruyor, evliya
divanından bahsediyor... Yeşil cübbe giyerler,
yakası şöyle olur, eteği böyle olur, dikişi böyle
olur vs... Yâni tabi böyle sahte süsleme,
karşısındakine kendisini beğendirmek için
yapıyor, aldatmak için yapıyor netice itibariyle
tabii. Onun için Allah'ın gözünden düşerler,
Allah indinde mertebeleri kalmaz, Allah onları
sevmez, Allah'ın sevmediği kullar olurlar.

O halde ne olacak insan?.. Mütevazı olacak.
Haddi olmayan, bilgisi olmayan konularda sükut
edecek, ileri geri konuşmayacak, başkasını da
şaşırtmayacak. Başkası onu bir şey sanıyor,
halbuki o bomboş, davul gibi bir şey, gümbür
gümbür ötüyor. Ama yok, bir şey yok yâni.

e. Din ve Nefsânî Arzular

وَبِهِ قَالَ السَّرِيُّ لَنْ يَكْمُلَ رَجُلٌ حَتَّى يُؤْثِرَ دِينَهُ

عَلَى شَهْوَتِهِ وَلَنْ يَهْلِكَ حَتَّى يُؤْثِرَ شَهْوَتَهُ

عَلَى دِينِهِ

TS. 55/34 (Ve bihî kàle's-seriyyü) Yine aynı rivâyet zinciriyle şöyle buyurmuş: (Len yekmüle racülün hattâ yü'sira dînehû alâ şehvetihî; ve len yehlüke hattâ yü'sira şehvete hû alâ dînihî.)

Diyor ki Seriyi-i Sakatî Hazretleri:

“Bir adam dinini, şehvât-ı nefsâniyyesine tercih edecek bir seviyeye gelmedikçe, kâmil insan olamaz. Dindarlığını, Allah indindeki mertebesini, sevabı, nefsinin şehvetleri, arzuları, istekleri ve hevasına tercih edecek duruma gelmedikçe, kâmil insan olamaz.”

Nefsinin esiri... Kâmil değil. Nefsini yenebiliyorsa, nefsin hevâ ve hevesâtını ve şehvâtını yenebiliyorsa, tercih edebiliyorsa o zaman kâmil. Tercih edecek. Şu nefsin arzusu, şu Allah'ın sevap verdiği... Şunu yapacağım, nefsin istediği değil... Allah'ın sevap verdiği şeyi yapabilecek duruma gelmişse, kâmildir.

(Ve len yehlüke hattâ yü'sira şehvete hû alâ dînihî) “Ve dinine şehvât-ı nefsâniyyesini, hevesât-ı nefsâniyyesini tercih etme durumuna kayıp düşmedikçe, helâk da olmaz. Yâni helâk olmanın sebebi nefsine uymak... Uymuyorsa kurtulur, kurtulacak demektir. Ama uyuyorsa, helâk olur demek.

O halde bizim en büyük düşmanımız, hadis-i şerîflerde bildirildiği gibi nefsimizdir. Aman nefsimize dikkat edelim, nefsimizin arzularına dikkat edelim. Hangisi nefsimizden geliyor, hangisi şeytandan geliyor, biz onun altında (made in Japan, made in Deutzland) filan gibi bir şeyler yok tabii, nereden geldiği belli değil.

Biz içimizden gelen arzuyu kontrol edeceğiz.

Bizim pratik olarak düşünmemiz gereken: Canım bir şey istedi mi, istedi. Haa, bu istek dine uygun mu, Allah'ın rızasına uygun mu?.. Değil... Arzusuna kapılırsa, o zaman helâk olur. Arzusuna kapılmadıkça, kendisini arzusundan kurtarabildikçe, o zaman helâk olmaz. Bütün mesele bu yâni. Buna çok dikkat edin!..

f. Tatmayan Bilmez

سَمِعْتُ أَبَا نَصْرِ الطُّوسِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ جَعْفَرَ
الْخُلْدِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ الْجُنَيْدَ يَقُولُ قَالَ رَجُلٌ
لِسِرِّي السَّقَطِيَّ كَيْفَ أَنْتَ فَقَالَ مَنْ لَمْ يَبِتْ
وَالْحُبُّ حَشْوُ فُؤَادِهِ لَمْ يَدْرِ كَيْفَ تَفَتَّتْ الْأَكْبَادُ

TS. 55/35 (*Semi'tü ebâ nasrini't-tûsiyye, yekül: Semi'tü ca'freni'l-huldiyye, yekül: Semi'tü'l-cüneyde, yekül: Kâle racülün li-seriyyini's-sakatiyyi: Keyfe ente? Fekâl*)

İşte bu rivâyet zinciriyle Cüneyd-i Bağdâdî'den gelen rivayetle, öteki isimler de var, Ebû Nasr et-Tûsi yâni (*el-Luma'*) *Kitâbü'l-Luma'nın* sahibi olan, *Tasavvufta meşhur bir eser sahibi o da.*

Bir adam Seriyi-i Sakatî Hazretleri'ne: (Keyfe ente?) "Nasılsın?" demiş, Yâni, ne haldesin, iyi misin, hoş musun, ne haber, nasılsın diyoruz ya, "Nasılsın?" diye sormuş adamın birisi ona. O da bir şiirle cevap vermiş:

*Men lem yebit ve'l-hubbu haşvü füâdihî,
Lem yedri keyfe tefattatü'l-ekbâdü.*

Bu şiiri söylemiş. Şiirle cevap vermiş. “Nasılsın?” sorusuna iyiyim dememiş, hoşum dememiş, el-hamdü lillah diye bir cevap vermemiş, şiir okuyarak cevap vermiş. Onun mânâsı ne:

*(Men lem yebit ve'l-hubbu haşvü füâdihî)
“Gönlünün içini sevgi dolu bir vaziyette
gecelemeyen bir kimse, yâni gönlü dopdolu
sevgi olduğu halde gecelemeyen bir kimse,
(Lem yedri keyfe tefattatü'l- ekbâdü) ciğerler
nasıl kebab olur, bilemez. Nasıl parça parça
parçalanır, anlayamaz.”*

Yâni demek istemiş ki: Nasılsın diye soruyorsun bana ama, şimdi ben sana benim halimi nasıl anlatayım?.. Doğru cevap versem, sen o halde değilsen nasıl anlayacaksın?.. İşte böyle bir şiir söylemiş. Yâni tabii şunu demek istiyor ki: İçim Allah sevgisiyle, kalbim tıklım tıklım dolu, ciğerim parça parça parçalanıyor hasretten. Bir kavuşsam Rabbime diye. Bu halde olmayan bu işi anlayamaz demek istiyor yâni. Şairâne bir cevap yâni. Şiirle şairâne bir cevap.

Evet, öyledir. Yâni nasıldır:

مَنْ لَمْ يَزُوقْ لَمْ يَعْرِفْ

*(Men lem yezuk, lem ya'rif) “Tatmayan bilmez.”
Yâni yaşamayan, bilmez. Yaşamadığı bir hali
anlatamazsın karşı tarafa. Yaşamamışsa,
bilmez.*

Şimdi bizim, en çok meselâ bizim lisedeyken, üniversiteyken gördüğüm, hatta şimdi hayatta, bir çok doçent, profesör, alim, yazar, mühendis filan pek çok kimseler var. Bunlarda benim gördüğüm, bakıyorum, meselâ tasavvuftan bahsediyorlar, bir şeyler söylüyorlar. Tasavvufu yaşamamışsa, anlamıyor ve anlatamıyor. Anlaması da mümkün değil, anlatamıyor. Dökülüyor yâni. Kelimeleri patır patır dökülüyor, ifadeleri dökülüyor. Hatalı, kusurlu...

En iyisi susmasıdır ama, susmuyor. Susarsa cahil diyecekler diye, korkusundan susamıyor da, ille bir cevap verecek. Cevap verirken de dökülüyor parça parça, hiç bir işe yaramıyor sözleri.

Ancak o hali yaşayan bilir. Şöyle bir baktığı zaman anlar.

Adamın biri böyle yolda iki kat gidiyormuş... Böyle perişan iki kat, kaşları kırıışmış, gidiyormuş. Arkadaşı, komşusu yukarıdan seslenmiş:

“—Sende basur illeti var.” demiş. Yukarıdan camdan: “Sende basur illeti var.” demiş.

“—Nereden bildin?” demiş. O da demiş:

“—Bende de vardı da ondan...” demiş ki:

“—Kısa Mahmut otu derler bir ot al! İki demeti bir tencereye koy; kaynat kaynat kaynat, suyun yarısı kalıncaya kadar... Ondan sonra onu iç, geçer.” demiş.

Onun yürüyüşünden anladı. Kendisi de çünkü çekmiş. Ötekisi bilmez, neden öyle iki büklüm olduğunu...

g. Önce İlim, Sonra Tasavvuf

سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ بْنِ مِقْسَمٍ بَبْغَدَادَ يَقُولُ سَمِعْتُ
جَعْفَرَ الْخُلْدِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ الْجُنَيْدَ يَقُولُ
سَمِعْتُ السَّرِيَّ يَقُولُ إِذَا ابْتَدَأَ الْإِنْسَانُ بِالنُّسُكِ
ثُمَّ كَتَبَ الْحَدِيثَ فَتَرَ وَإِذَا ابْتَدَأَ
بِكِتَابِ الْحَدِيثِ ثُمَّ تَنَسَّكَ نَفَذَ

TS. 55/36 (Semi'tü ebe'l-haseni'bne miksemin bi-bağdâde, yekülü: Semi'tü ca'fereni'l-huldiyye, yekülü: Semi'tü'l-cüneyde, yekülü: Semi'tü's-seriyye, yekül) Bu rivâyet, şu şundan işitmiş, şu şundan işittim demiş, Cüneyd-i Bağdâdî rivayetiyle gelen, Ca'fer-i Huldî râvîsi onun. Ondan gelen rivayetle, Seriyi-i Sakatî şöyle buyurmuş: (İze'btedee'l-insânü bi'n-nüsüki, sümme ketebe'l-hadîse fetera; ve ize'btedee bi-ketbi'l-hadîsi, sümme tenesseke nefeze.)

Bu son sözü, Seriyi-i Sakatî Hazretleri bitiyor. (Ben de Mehmed Efendi'nin bakışına göre sözü keseceğim.)

Ne anladın sen bundan?.. Kurbağa filan sanıyorsunuz, nüsük çünkü o mânâya da gelir; değil.

(İze'btedee bi'n-nüsüki) “Bir kimse önce tasavvufa başlarsa, bu mânevî hayatın merasimine başlarsa, (sümme ketebe'l-hadîs sonra hadis yazmaya başlarsa; (fetera) fütür getirir. Yâni, önce tasavvuf yoluna girdi, sonra hadis öğrenmeğe kalktı; şaşırır, gevşer ve fütür getirir, başarıya ulaşamaz.

Ama, (İze'btedee bi-ketbi'l-hadîs) “Önce hadis yazmaktan işe başlar, (sümme tenesseke) sonra tasavvufa girer, nefis terbiyesine yönelirse; (nefeze) nüfûz eder, deler geçer, gayesine ulaşır, sonuca varır.”

Bu şu demektir ki: Bir insan, önce dinin emirlerini, yasaklarını, farzlarını, sünnetlerini, fıkıhı, hadisi, tefsiri, ulûm-u şer'iyeyi güzel öğrenecek. Bunları güzel öğrendi mi, tasavvufu da güzel olur, ölçülü olur, ayağı kaymaz, şaşırmaz, sapıtmaz, hayâlâta, evhâmâta düşmez ve ileri geri atıp tutmaz. “Ben uçarım, koşarım, yağmur yağdırırım, bilmem ne yaparım...” filan demez. Yâni, yanlış yollara sapmaz.

Onun için büyüklerimiz demişler ki:

مَنْ تَصَوَّفَ بِغَيْرِ فِقْهِ تَزَنَّدَقَ

(Men tesavvafa bi-gayri fikhin, tezendeke)
“Yâni fıkıh bilgisi olmadan tasavvufa giren, zındıklaşır.”

Çünkü büyüklerin sözlerini anlamadan, kendisi yorumlamağa kalkar. Onların ifadelerinden yanlış mânâlar çıkartır. “Vay bu namazı küçümsüyor, vay bu şeriata çatıyor, vay bu alimi, vaizi kötülüyor...” bilmem ne filan diye, o da kötüleme yoluna girer. Halbuki onun sözü başka mânâyadır, onun inceliği vardır. Anlamadığı için sapıtır.

Veyahut tesbih çekerken, veya tasavvuf yolunda ilerlerken birtakım zuhûrât, vâridât kendisine varid olunca, zahir olunca; “Vay ben oldum, bittim.” filan gibi bir noktaya gelir, oradan da şaşırıp sapıtabilir.

O bakımdan, önce dinini öğrenecek, dinin aslî emirlerini, naslarını, yâni nusûs-u şer’iyyeyi, ayetleri, hadisleri iyi bilecek; ondan sonra daha iyi bilir tasavvufu. Mutasavvıfları da daha iyi anlar.

Biz niye tasavvuf kitabı olarak, daha sonraki kitaplardan değil de bu kitaptan başladık, niye bunu okuyoruz?.. Tabii bu zât-ı muhteremin bu kitabı Türkçeye tercüme edilmemiş de ondan okuyoruz ama; bir de bu şahıslar tefsir yazmışlar, fıkıh alimi, ulûm-u şer’iyyeyi çok iyi bilen insanlar. Bunlardan ilim alınır.

Mehmed Akif’e sormuşlar,

“—Hangi alimin sözünü dinleyelim?” demiş ki:

“—Zihni Efendi’yle, Hamdi Efendi, onlar sağlamdır, her sözleri senettir.” demiş.

Alim oldukları için, sözlerine güvenilir demek istemiş.

Yâni ulûm-u şer'iyeyi öğrenmek lâzım ki, şeytan aldatmasın, nefis aldatmasın; tasavvufta yanılıp, şaşırıp, birkaç tecelliyle aldanıp, yanlış yollara düşmesin. Bunu anlatmak istiyor.

Tenesseke, nüsük, burada tasavvuf yoluna girmek ve o işleri yapmak mânâsına geliyor.

Fâtiha-i Şerife mea'l-besmele!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

21. 11. 1992 - İstanbul

[Bütün TASAVVUF SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
Kürsü